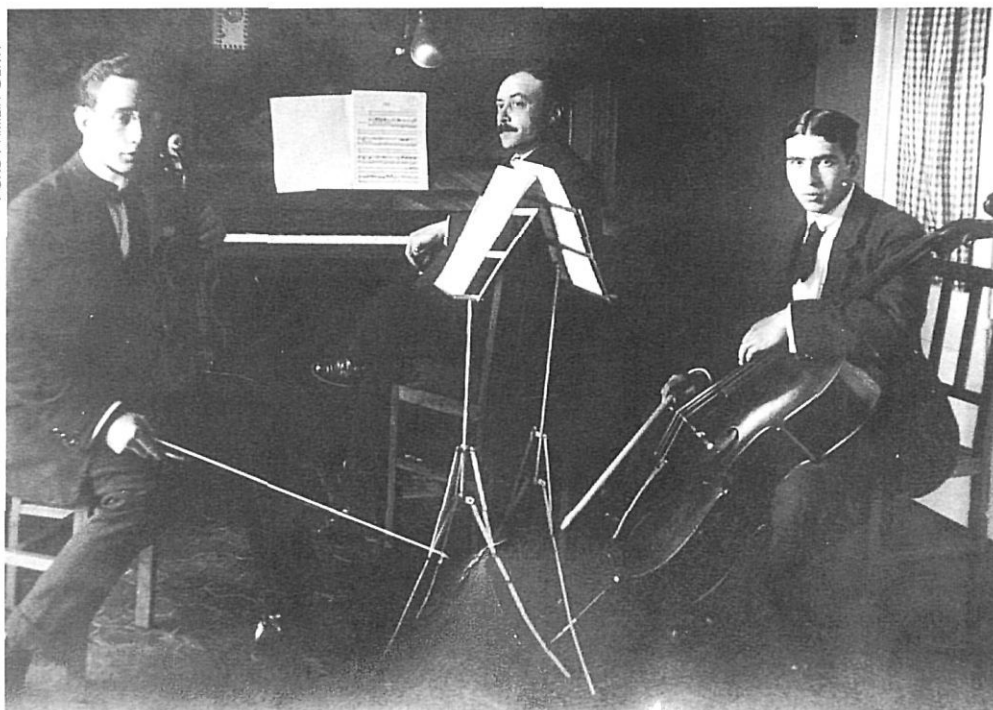

FONS FAMILIA OLIVA

Miquel Oliva (al piano), amb Sants Sagrera (violoncel) i Rafael Serra (violí), integrants del Trio Gerió.

Miquel Oliva i Vilar, un personatge emblemàtic, un músic a retrobar

Joan Gay

En la vida musical de la ciutat de Girona, de manera similar al que va succeir en altres àmbits de l'art i de la societat, els primers anys del segle XX van ser crucials per tal de deixar enrere l'ambient esmorteït i província que havia caracteritzat les dècades anteriors, possibilitant així el tomb vers una activitat molt més dinàmica i cap a nivells de qualitat manifestament superiors. Es tracta d'un moment històric interessantíssim, en el qual conviuen l'enderrocament de les muralles (amb tot el que va comportar i simbolitzar), la cristallització dels diversos corrents modernistes, i la florida de publicacions periòdiques, que van deixar constància de la renovació que experimentava la ciutat.

Fins aleshores, els punts cardinals que havien orientat la geografia musical gironina es poden situar en el camp eclesiàstic (amb

la Capella de la Catedral al capdavant), i en el Teatre Principal (testimoni d'una llarga tradició d'òpera italiana, intercalada amb la presència de sarsueles, balls i una activitat concertística migrada), amb el contrapunt de les cobles, la banda militar i les primitives agrupacions corals, documentades des d'una mica abans de la dècada de 1880(1).

L'arribada del nou segle va donar pas, de forma lenta, a un panorama progressivament renovat per la presència de formacions de cambra, per la consolidació d'elements com les cobles-orquestra i el moviment coral, per les novetats que suposaven la puixança de les acadèmies particulars i les associacions musicals, la tímida penetració del wagnerianisme(2) i per aspectes com l'obertura de la casa Sobrequés & Reitg, amb l'inici de les seves activitats a partir de 1904(3).

Tot plegat havia de portar, en els anys vint i trenta, a una vitalitat i riquesa musi-

cals sense precedents a Girona, com a resultat d'aquest procés i també del treball de personatges concrets, de tota una generació de músics en la qual Miquel Oliva ocupa un lloc imprescindible. Testimoni privilegiat i, alhora, un dels artífexs indiscutibles del canvi, la coincidència amb el 75è aniversari de la seva mort pot ser una bona ocasió per recuperar el seu record i dibuixar millor els perfils de la seva figura(4). Tant de bo hi contribueixi, igualment, el cicle iniciat aquest novembre, al Museu D'Art de Girona, amb el títol *Músics retrobats*, que dedica la sessió inaugural precisament a Miquel Oliva i Vilar (1880-1922).

La tasca professional

Tot repassant les dades i notícies recollides fins ara entorn a la figura de Miquel Oliva, hi destaca especialment la unanimitat dels seus contemporanis i també dels crítics posteriors a l'hora d'emetre judicis sobre l'elevada qualitat de la seva tasca com a concertista de piano, alhora que com a docent. I això és més remarcable encara si es té en compte la poca generositat dels qualificatius que habitualment es dediquen a molts músics gironins. Aquest factor, basat segurament en una predisposició innata per la música, pot trobar també la seva explicació en la formació que va rebre al Conservatori del Liceu de Barcelona, de la mà del també pianista i compositor Vicenç Costa Nogueras. Oliva va arribar-hi procedent de Roses, on havia nascut el 1880, i la seva família conserva acuradament les distincions acadèmiques rebudes pel brillant estudiant: el primer premi amb medalla de plata pel quart curs de piano (1895-96) i el Diploma d'Honor del primer premi «Sobresaliente con gran medalla de plata y corona de oro» amb què va culminar el cinquè i darrer curs de piano el 1896-97.

Un cop superada l'etapa de formació, un jove Miquel Oliva d'encara no vint anys va instal·lar-se a Girona, i no va tardar a integrar-se plenament en la vida de la ciutat, alhora que va aportar-hi un estímul innegable. Pel novembre de l'any 1904, la Diputació Provincial va convocar oposicions per tal de cobrir la plaça vacant de professor de música a l'Hospici o Casa de la Misericòrdia(5), que Miquel Oliva

Miquel Oliva i Vilar (1880-1922) en una imatge de l'arxiu familiar.

va obtenir sota la supervisió d'un tribunal presidit pel qui havia estat el seu mestre a Barcelona, Vicenç Costa Nogueras (aleshores director del Conservatori del Liceu) i en el qual constaven també com a vocals Isidre Mollera (director de l'Orfeó Gironí i procedent d'una veritable nissaga de músics gironins) i Felip Satué, músic major del Regiment Sant Quintí de Figueres. Així doncs, a més de les classes particulars a domicili i en el seu pis del carrer de la Força (cantonada amb les escales de la Pera), aquesta fou la principal activitat docent exercida per Miquel Oliva, pràcticament fins la seva mort, en una entitat que ja des de mitjan del segle XIX havia previst que l'aprenentatge musical –al costat de diver-

sos oficis manuals– podia ser una bona orientació professional pels seus interns.

La documentació de l'antic Hospici que es conserva (abundosa, però més aviat poc sistematitzada) ens permet saber que el mestre de música disposava pel seu treball de dos pianos i dos harmòniums, que Miquel Oliva va fer reparar el desembre de 1906, juntament amb l'orguenet del cor, per un pressupost de 275 pessetes(6). Així mateix, són aquests instruments, conjuntament amb altres objectes de la «clase de solfeo» (pissarra per a música, mètodes de solfeig i de piano, teories de la música, partitures de cant), els que apareixen en un inventari del 1920, signat encara per Miquel Oliva com a professor titular de l'entitat(7).

Miquel Oliva, en un retrat a l'oli de Prudenci Bertrana, de 1907.

I, de fet, aquesta és la condició que es fa ressaltar en primer lloc en les semblances i notes biogràfiques aparegudes després de la seva mort –esdevinguda el 9 de gener de 1922–, com la que s'ofereix a continuació, a tall d'exemple(8):

Al començar les nostres musicals, volem retre homenatge al qui fou eminent músic i mestre de piano, en Miquel Oliva, arrebatat prematurament de la nostra companyia.

Feia ja temps que una terrible malaltia el tenia abatut, i ell, home d'energia i de treball, no ha pogut vencer a la fatal Parca.

Era un músic insigne especialitzat en l'art d'ensenyar. Son innombrables els que a Girona han rebut lliçons del Mestre Oliva, sens comptar la catedra que desempeñava a la Casa Provincial de Misericòrdia, guanyada després de brillants oposicions [...].

La condició de funcionari de la Diputació Provincial la compartí Miquel Oliva amb el seu germà Enric (1882-1931), també dedicat a la música com a flautista, i autor d'algunes sardanes, de les quals es conserva *Margari-deta*. Aquest fou, alhora, pare d'un altre il·lustre treballador de la mateixa casa, el doctor Miquel Oliva i Prat.

Un músic enmig d'altres músics

L'aspecte més interessant de la trajectòria de Miquel Oliva i Vilar és, per sobre de tot, la seva condició d'interpret excepcional del piano –segurament, el millor que es podia trobar en el seu moment a la ciutat, sense menys-tenir els germans Mollera. I com a tal va desplegar una intensa activitat a Girona, fins esdevenir un autèntic personatge de la vida artística ciutadana, un punt de referència. El seu nom apareix gairebé sempre associat a tot un grup d'altres intèrprets (la generació dels qui van començar a treballar entorn al tombant del segle, com ja ha quedat dit), entre els quals també destaquen els violoncel·listes Tomàs Sobrequés i Sants Sagrera, la família Serra (una nissaga d'instrumentistes de corda amb les arrels a Peralada), els germans Tomàs i Isidre Mollera, Josep Saló, Joaquim Vidal... Es tracta d'un notable grup d'instrumentistes avesats al canvi freqüent de repertori i d'escenari, que eren presents constantment en la vida cívica de Girona, i que tant podien tocar en una vetllada íntima d'un saló particular com en l'escenari del Teatre o enmig del caliu popular

d'un cafè. Amb ells, Oliva va participar en el que s'anomenà «Quinteto Artístic Gerundense» (o bé «Sexteto» o «Septeto», segons el nombre d'integrants de cada època), perllongant els seus concerts com a mínim entre 1900 i 1908. Repetidament es va considerar que era la millor formació de tota la província, i les crítiques sempre els van ser favorables. Altres formacions per les quals va passar Miquel Oliva van ser el Quintet Català i, sobretot, el Trio Gerió, al costat de Sants Sagrera al violoncel i Rafel Serra Freixas al violí. Amb tots ells, es podien sentir a Girona les notes de Beethoven, Haydn, Mozart, Wagner...

Però hi ha encara la dimensió més personal del pianista: la seva presència a les tertúlies, a les trobades informals, a les reunions socials, en els cercles més inquietos de la ciutat. Francesc Civil ja ho apunta: actuava sovint a la casa de Rafael Heras de Puig, davant la bona societat d'aleshores: *el formidable pianista i eminent professor hi feia sentir meravellósament Beethoven, Chopin i Albéniz, les grans i definitives creacions del qual acabaven tot just de publicar-se; també interpretava bon nombre de peces d'altres autors*(9), sol o en formació amb el Trio Gerió. Igualment, el situa a la tertúlia de rebotiga a la farmàcia del Dr. Grau Romanaty (més tard Pla Dalmau). Estem, doncs, davant d'un músic ple de vida, en moviment, tal com apareix sovint a la premsa, sempre amb les lloances pertinents, sigui al *Diario de Girona*, o a l'efímera revista *Studi*, de la qual podem extreure (núm. 2, de 4 de novembre del 1908) una crònica referida al concert del contrabaixista Antoni Torelló. Després de clamar per la poca resposta del públic gironí, s'hi afegeix: *Ermós complement del concert fou l'ajuda del conegut pianista gironí en Miquel Oliva i la cooperació de l'Eschola Orpheònica.*

Un personatge, amb el seu entorn

Les publicacions són, justament, una de les vies per les quals ens és coneguda l'estreta relació que va mantenir Miquel Oliva amb el cercle d'intel·lectuals i homes de lletres que conformen el nucli més progressista i catalanista del modernisme literari que vivien a la ciutat en la primera dècada del segle, agrupats entorn al quinzeneri *L'enderroch*: Xavier Montsalvatge, F.

Bosch i Armet, Artur Girbal, Albert Balari, Carles Rahola... En el seu número 3 (2 de març del 1902), una «Carta oberta» signada amb el pseudònim «Gata Maula» efectua un retrat més aviat trist i descoratjador de la vida a la ciutat:

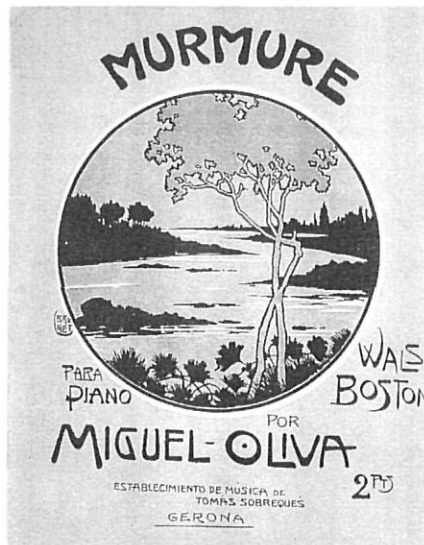
*Me demanes que t'escrigui
Cosas novas de Girona?
¡Pro fill meu! no saps que aquí
May passa cap cosa bona?
Ya sé que per a complaure't
Tinch de passar molts afanys,
¡Si encara fem a Girona
Igual q'are fa cent anys! [...]*

Un dels pocs elements que surt airós d'aquest àcid repàs és —com no— Miquel Oliva, que és situat a la tertúlia del Cafè Vila:

*Al vespre anem a can Vila
Qu'ens donen música ab Moka
Lo nostre company Oliva
Ja sabs tú lo be que toca [...]*

Podem palpar així la consideració que rebia el pianista des dels sectors més variats. Ara bé, la seva figura era un autèntic ingredient d'aquestes tertúlies, tal com en deixa constància també un altre dels habituals, l'escriptor Miquel de Palol: *La tertúlia era amenitzada diàriament pel concert de piano que l'amic Oliva hi donava, i pel que donava també, els dijous i dies de festa, formant quintet ell, amb en Sobrequès al violoncel, i tres companys més, devots de la millor música que, com nosaltres amb la literatura, anaven descobrint i fent-nos conèixer*(10). Segurament es refereix al ja anomenat «Quinteto Artístico Gerundense», però és ben significativa la sintonia que ens revela aquest escrit, i la idea que els músics formaven part del mateix ambient cultural. No és, doncs, cap casualitat que fos Prudenci Bertrana, el 1907, qui executés un dels retrats a l'oli que es conserven de Miquel Oliva.

La coincidència amb els sectors d'avantguarda cultural continua, però, en la dècada següent, de manera que podem trobar sovint el nom d'Oliva en les audicions musicals organitzades al cenacle noucentista que era Athenea. Francesc Civil(11) deixa constància de diverses actuacions entre 1913 i 1916, de les quals en destacaríem una al costat de la cantant Teresa Calm, dels també pianistes Tomàs Mollera i Maria Vinyes i d'una orquestra de corda dirigida per Juli Garreta, amb el qual l'unia una barreja d'admiració i amistat. La presèn-

Portada d'una obra de Miquel Oliva, editada el 1904.

cia de Miquel Oliva a Athenea devia ser, però, encara més sovintejada: per exemple, les projeccions cinematogràfiques que s'hi van fer per les Fires de 1914 anaven acompanyades amb il·lustracions musicals del mestre Oliva(12).

L'obra sobreviu l'autor

Compuso numerosas piezas musicales, sardanas y canciones melódicas para piano. Fue profesor de música del Hospicio y escribió varias composiciones de música sacra para ser interpretadas por sus educandos(13). Aquest apunt de J. Pla Cargol és del tot versemblant però, de fet, la majoria d'aquestes obres actualment estan disperses o oblidades. En realitat, la tasca compositiva devia ser, per Oliva, un complement de la seva principal dedicació a la interpretació i la docència. Es conserva, amb tot, el vals *Murmure*, de 1904. Es tracta d'una obra ben representativa del que eren les peces de saló típiques de l'època, amb un tema melodiós i recurrent, alternat amb diverses disgresions. A més, el podem documentar amb la següent nota de premsa de *Lo Geronès* (núm. 497, de 5 de novembre del 1904): *Editat per Don Tomás Sobrequès ha sortit en aquesta ciutat lo wals-boston «Murmure», original d'en Miquel Oliva ab una portada d'en Brunet. Va dedicat a la senyora Manuelita Carreras. Aquest wals es sumament original y molt ben pensat i sentit. Felicitem al senyor Oliva per la seva producció que no dub-*

tem veurer escampada dintre poch en nostres salons y que recomanem a las personas de bon gust. Caldria subratllar que es tracta d'una notícia prou llarga i detallada pel que era l'estil del diari, on les notícies locals eren escuetes i amb pocs comentaris.

Al costat del vals, hi podem situar també la peça titulada *Cançó*, per a tenor i piano, que es va encartar en el número 5 de *L'enderroch* (1 d'abril de 1902). Pel mateix quinzinari sabem que la va estrenar Josep Roquet amb acompanyament del compositor(14). Aquesta fou l'única obra musical publicada per *L'enderroch*, i la lletra era ni més ni menys de Francesc Balari i Galí, un dels homes forts de la publicació, que precisament va actuar com a secretari del jurat en els primers Jocs Florals de Girona, organitzats per la revista el mateix any 1902. És així com es pot emmarcar, un cop més, la presència ben significativa de Miquel Oliva sempre en el lloc adient, en la primera fila dels artistes inquiets de la Girona del seu temps.

Joan Gay i Puigbert
és musicòleg

Notes

- (1) Les revistes *Vida* i *L'enderroch*, així com el mateix *Diario de Gerona* donen mostres sovintejades de la poca riquesa musical de la ciutat en començar el segle XX, i especialment en els anys previs.
- (2) Vegeu el complet dossier de RIFÉ, J. i ROMERO, LL. «El wagnerianisme a Girona durant l'època modernista», *Revista de Girona*, núm. 143, novembre-desembre 1990.
- (3) Vegeu GAY, J. «La casa Sobrequès, un focus de cultura musical a Girona», *Revista de Girona*, núm. 169, març-abril 1995.
- (4) Vull aprofitar per donar el meu sincer agraïment a la Sra. Isabel Oliva. La seva col·laboració, la seva bona disposició en tot moment i les seves informacions de primera mà han fet possible aquest article.
- (5) Vegeu *Lo Geronès*, núm. 497, del 5 de novembre de 1904.
- (6) A.H.G., Fons Diputació, caixa 4332.
- (7) A.H.G., Fons Diputació, caixa 4380.
- (8) «Musicals», signat per JUBAL, *Diario de Gerona* del 12 de gener de 1922, pàg. 3.
- (9) CIVIL, F. *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936*. Caja de Pensiones de Catalunya, 1970, pàg. 36.
- (10) DE PALOL, M. *Girona i jo*, Editorial Pòrtic, 1972, pàg. 98.
- (11) CIVIL, F. *Op. cit.*, pàg. 37.
- (12) *Flirt*, núm. 1, 18 d'octubre de 1914.
- (13) PLA CARGOL, J. *Biografías de gerundenses*, Ed. Dalmau Carles Pla, 1948.
- (14) *L'enderroch*, núm. 6, 16 d'abril de 1902.